

ВОЄННО-ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА НАСЛІДКИ КРУТЯНСЬКОГО БОЮ 1918 року

У статті простежено наростання напруженості у відносинах Центральної Ради з більшовицьким урядом. Звернена увага на пошуки останнім приводу для зовнішньої агресії проти УНР з метою ліквідації її незалежності та насадження радянської влади в Україні. Показано підготовку та проведення оборонного бою під Крутами як легендарного епізоду російсько-української війни.

Ключові слова: Центральна Рада, більшовицький уряд, УНР, Росія, російська агресія, бій під Крутами.

Постановка проблеми та її актуальність. У січні 2018 р. виповнюється сторіччя з часу легендарного бою під Крутами, що став символом лицарського подвигу молодого покоління в боротьбі за незалежну Українську державу. «29 січня 1918 р. старшини і юнкери Першої Київської юнацької школи ім. Б. Хмельницького разом з бійцями Помічного студентського куреня Січових Стрільців – студентами вищих навчальних закладів та гімназистами старших класів, – зазначив Президент України Петро Порошенко, – мужньо стали на шляху московсько-більшовицької орди, яка йшла на Київ» [17].

Вказуючи на те, що майже через сто років, Росія знову здійснила агресію проти України, Верховний Головнокомандувач ЗСУ підкреслив: «Взагалі вбачаються чіткі історичні паралелі між подіями 1918 року та подіями сьогоденного дня. Тоді, як і тепер, Росія не могла змиритися з існуванням самостійної України. Як в той час, так і зараз йде «гібридна війна». От деякі спільні ознаки: невизнання країною-агресором факту своєї агресії, міф про громадянську війну, брехлива пропаганда, створення маріонеткових «республік», підтримка «п'ятої колонії» в Україні тощо» [5].

Трофимович Лілія Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Трофимович Л. В., 2017

Аналіз попередніх досліджень. За минулий після Крутянського бою період його історіографія поповнилась великою кількістю різноманітної літератури. Зокрема, низка аспектів теми розкриті у роботах О. Бойко, Д. Дорошенка, В. Зарицького, С. Збаразького, І. Ільєнка, М. Ковальчука, С. Литвина, Є. Маланюка, Я. Тинченка та багатьох інших. Так, колишній старшина армії УНР, Є. Маланюк у нарисі «Крути. Народина нового українця», що побачив світ у Празі в 1941 р., писав: «Народ, творячи з якоїсь події легенду – а Крути, без сумніву, є і будуть однією з найвеличніших легенд нашої нації – знає, що він робить. Народна мудрість і національний геній – ця найвища земна справедливість – творячи свої легенди і міфи, цебто підносячи дану історичну подію до височин надісторичних, ніколи – щодо вибору тієї події не помиляються. Не помилилися вони й у випадку Крутів» [16, с. 182].

Віддаючи належне наявному історичному та публіцистичному доробку, слід, однак, вказати на те, що в історіографії недостатньо висвітлені воєнно-політичні передумови бою під Крутами, майже відсутній його цілісний опис, а картина героїчної оборони станції часто обмежена загибеллю Студентської сотні. Натомість у ній зустрічаються плутанина у його даті, кількості учасників, загиблих і поранених, віддзеркалення тогочасної політичної боротьби в Україні, спроба опонентів Центральної Ради покласти на неї відповідальність за трагедію під Крутами, смерть українських оборонців, яка виявилася «даремною», тощо. Наприклад, Д. Дорошенко у своїй відомій праці «Історія України 1917 – 1923 рр.», що була перевидана і в сучасній Україні, очевидно, не ознайомлений глибоко з реальними подіями під Крутами, намагався переконати читача у тому, що шлях російським загарбникам заступили «напівдїти, які ніколи перед тим не тримали зброї в руках, маючи всього кілька набоїв» і які були «га-небно покинуті своєю командою» [11, с. 284].

Даючи узагальнену оцінку існуючій літературі, О. Бойко у своїй ґрунтовній статті «Бій під Крутами: історія вивчення» зауважила: «Але історіографія її (події під Крутами – Л.Т.)

має обмежений характер, власне наукових досліджень небагато. Переважають спогади, багато пафосної публіцистики. Навколо фактичної сторони та оцінок події нагромадилося багато неправдивого: від найвних фантазій до безсоромної брехні. Ї у науковій літературі, а особливо у сучасній публіцистиці значна частина дописувачів висвітлює подію у душі імпресіонізму, викладаючи не так об'єктивну інформацію, як свої почуття. Пересічні ж громадяни і тоді, й тепер уявляють собі Крути цілком абстрактно – в душі «300 спартанців під Фермопілами... Із піднесенням символічного значення бою, подвиг поступово відходив від реальної події та набував гіперболізованих рис. Сам же бій слугував лише фоном для подвигу й тому втрачав чітко окреслені форми. І сьогодні в уяві більшості українців правда про Крути співіснує поруч із міфом, іноді їх важко відділити» [2, с. 52]. Вищезазначене підтверджує наукову актуальність теми.

Мета статті. Спираючись на різноманітні джерела та наявний науковий доробок, автор здійснила спробу простежити воєнні та політичні передумови Крутянського бою, розглянути його у контексті Української революції 1917–1921 рр. як легендарний епізод тогочасної російсько-української війни.

17 грудня 1917 р. Раднарком оприлюднив «Маніфест до українського народу з ультимативними вимогами до Української ради», підготовлений В. Леніним, Л. Троцьким та Й. Сталіним. «Ми обвинувачуємо Раду у тому, – зазначалось у документі, – що, прикриваючись національними фразами, вона веде двозначну буржуазну політику, яка давно вже виражається у невизнанні Радою Рад і Радянської влади на Україні... Ця двозначна політика, що позбавляє нас можливості визнати Раду, як повноваженого виразника трудящих і експлуатованих мас Української республіки, довела Раду найостаннішим часом до кроків, що означають знищення всякої можливості угоди» [14, с. 138].

У Маніфесті висувалися Центральній Раді ультимативні вимоги: заборонити пропуск через територію УНР

антибільшовицьки налаштованих фронтових частин на Дон, Урал і в інші місця, припинити роззброєння радянських військ і повернути їм уже відібрану зброю, надати сприяння у розгромі кадетсько-каледінського заклоту. На випадок недержання позитивної відповіді протягом двох діб, петроградський уряд вважав Центральну Раду «в стані відкритої війни проти Радянської влади в Росії і на Україні» [14, с. 139].

Як бачимо, більшовицькі лідери шукали приводу для війни проти УНР. На думку Я. Грицака, вони намагалися будь-що перешкодити союзу України та Дону, оскільки останні не лише відрізали захоплену червоними узурпаторами Центральну Росію від кавказької нафти, українського та донського вугілля, що становило серйозну небезпеку, якої смертельно боялися В. Ленін та його оточення. «Це були ще й дві найбільші опірні щодо більшовизму країни з живучими індивідуалістичними традиціями серед населення, з власними урядами й адміністрацією, численною армією тощо, – зауважив він. – Тому Україна й Дон стали першими жертвами більшовицької експансії на окраїни колишньої Російської імперії. І хоча Раднарком оголошував своїм головним ворогом на той час генерала Каледіна, який збирав на Дону велику й сильну армію, основний удар наприкінці 1917 – на початку 1918 р. був спрямований проти України» [9, с. 121].

Центральна Рада і Генеральний секретаріат відмовилися виконати ультимативні вимоги, посилаючись на те, що на території УНР «влада належить демократії України. Всякі замахы озброєною силою на цю владу будуть придушуватися тою ж силою» [20, с. 513]. З огляду на це офіційний Петроград ухвалив «вважати Раду у стані війни з нами» і наприкінці грудня вірні йому війська під командуванням В. Антонова-Овсієнка розпочали загальний наступ на Україну. Уже на початку січня 1918 р. вони захопили Харківську, Катеринославську та Полтавську губернії і рушили на Київ. За деякими даними, тоді в Україну з Росії прибуло близько 32 тис. червоногвардійців, революційних солдатів

і матросів, з яких 20 тис. спочатку воювали на фронті проти генерала О. Каледіна, потім повернули проти УНР, а 12 тис. без прогаяння почали боротьбу з українськими військами [6, с. 153].

Отже, вищенаведений матеріал свідчить про заздалегідь сплановану війну РСФРР проти УНР, а не про громадянську війну між українцями, не про «безкорисливу допомогу російських робітників і селян своїм українським братам у боротьбі з буржуазно-націоналістичною Центральною Радою». Адже радянський режим в Україні міг бути нав'язаний тільки внаслідок зовнішньої агресії, тому що «доморощені» більшовики не мали достатньо сил для узурпації влади.

За словами дослідників, «це була дивна «ешелонна» війна: військові сили концентрувалися уздовж залізничних колій, і відповідно воєнні дії велися там же. Червоні війська наступали на Київ двома групами вздовж залізниць Харків – Полтава – Київ та Курськ – Бахмач – Київ. Спираючись на місцеві більшовицькі осередки, а ще більше граючи на небажанні солдатів воювати, задурманюючи голови робітникам, червоні брали місто за містом, хоча головною їхньою метою був Київ» [4, с. 30].

Варто підкреслити, що трагічним прорахунком соціалістичних лідерів Центральної Ради була відмова від створення власної регулярної армії, оскільки вони були впевнені, що «братня російська демократія» не буде воювати «зі своїми братами по класу в Україні», а в армії вбачали знаряддя експлуататорських класів, яке в умовах соціальної гармонії замінить озброєна народна міліція. Так, тогочасний заступник Голови ЦР В. Винниченко заявив з трибуни Першого Всеукраїнського військового з'їзду у травні 1917 р.: «Україні нема пощо творити своєї армії, бо вона нікого поневолювати не хоче. Їй треба тепер закінчити війну й уладнати разом з працюючими російськими класами нове життя у спільній державі Росії... Не треба в дану історичну хвилину відокремлювати долі України від долі Росії. Будьмо на висоті нашої національної гідності, щоб ніхто не потребував кинути нам докір національної пристрасності і виключності» [Цит. за: 12, с. 17].

Цю ж помилкову позицію про непотрібність національної армії він наполегливо нав'язував і делегатам Другого Всеукраїнського військового з'їзду, що відбувся наступного місяця в Києві. «Не своїй армії нам... треба, а знищення усяких постійних армій. Не українську регулярну армію нам треба організувати! Українського милітаризму не було і не повинно бути!» [Цит. за: 6, с. 60]. Зрозуміло, що домінування тоді таких поглядів В. Винниченка (а з червня 1917 р. він обійме посаду голови Генерального секретаріату України) та інших соціалістичних лідерів ЦР вкрай негативно впливало на справу розбудови регулярної армії та настрої національно-свідомих вояків-українців. Національне військо, яке почало формуватися під орудою голови Українського генерального військового комітету (пізніше – генерального секретаря військових справ УНР) С. Петлюри було, по-суті, розпущено, а сам він на знак протесту у грудні цього ж року подав у відставку.

Наприкінці січня 1918 р. українська столиця була майже без боєздатних військ – на захист республіки виступив лише полк імені Костя Гордієнка, очолюваний полковником В. Петрівим, який прибув до Києва із Західного фронту. У цей надзвичайно драматичний момент Центральну Раду підтримали також загони Вільного Козацтва, Гайдамацький Кіш Слобідської України С. Петлюри та Галицький курінь Січових Стрільців Є. Коновальця. Решта українізованих частин російської армії або розійшлися ділити обіцяну більшовиками землю, або під впливом агітації останніх оголошували нейтралітет і стояли осторонь боротьби, а то й переходили на бік ворога [Детальніше про це див.: 3, с. 19; 18, с. 136–149]. «Військо наше мало тоді характер імпровізований, – писав Є. Маланюк. – В українізованих частинах бувшої імперської армії в силу багатьох причин велась комуністична пропаганда, якої не устереглися і новосформовані національні полки» [16, с. 181].

Після прийняття Центральною Радою IV Універсалу характер відносин між УНР і Радянською Росією кардинально змінюється. На підтвердження наведемо думку М. Грушевського, яка нині є особливо актуальною. «Поки

не було сказане се останнє слово української державності, і Українська Республіка не була відмежована виразно і рішучо від інших областей Російської держави, все ще знаходились охочі розглядати боротьбу України з більшовицьким правительством Великоросії як боротьбу політичну, боротьбу партійну, – писав він. – В ній, мовляв, беруть участь прихильники українства, з одної сторони, прихильники більшовизму, з другої, а хто не хоче – може собі зіставитись нейтральним. Після проголошення самостійності Української Республіки ніхто вже не може ховатися в хащі нейтралітету, бо тепер боротьба двох держав, України і Великоросії, в котрій всі громадяни Української Республіки, всі жителі її без різниці поглядів і переконання зобов'язані підтримувати українське правительство. Хто від того ухиляється – нарушає свій обов'язок перед державою, а хто виступає по стороні ворогів Української Республіки, будучи жителем України, той являється зрадником і бунтівником проти свого законного правительства» [10, с. 195].

Захистити УНР від російського агресора зголосилася також національно свідома молодь, насамперед студенти Київського університету св. Володимира й Українського Народного Університету, котрі у січні 1918 р. організували запис добровольців до студентського «Куреня Січових Стрільців» і навіть прийняли ухвалу, згідно з якою до лав останнього «під загрозою бойкоту й виключення з української студентської сім'ї мали вступити всі студенти-українці» [4, с. 31]. У надрукованому 24 січня 1918 р. на сторінках газети «Нова Рада» зверненні «До українського студентства», підписаного Українською фракцією центру університету св. Володимира зазначалося: «Прийшов грізний час для нашої Батьківщини. Як чорна гайворонь, обсіла нашу Україну російсько-«більшевицька»... грабіжницька орда, котра майже щодня робила у нас нові захвати, і Україна, одрізана звідусіль, може врешті опинитись у дуже скрутному стані... Треба за всяку ціну спинити той похід, який може призвести Україну до страшної руїни і довговічного занепаду. Хай кожен студент-українець пам'ятає, що в цей час злочинно бути байдужим... Записуйтеся до

«Куреня Січових Стрільців»... звідки, мабуть, ми будемо розподілені серед декотрих військових частин, для піднесення культурно-національної свідомості та відваги» [Цит. за: 12, с. 34-35]. Записатися до куреня виявили бажання понад 200 студентів і гімназистів, пунктом подальшого збору яких стало Костянтинівське військове училище на Печерську, де була дислокована 1-ша Київська юнацька школа ім. Б. Хмельницького. Новобранці протягом кількох днів відбували початкову військову підготовку. Деякі з них вже мали фронтовий досвід, набутий в боях Світової війни, інші лише тут уперше познайомились зі зброєю. Вони були поділені на сотні; командувати 1-ю сотнею доручили старшині (сотнику) Омельченку, тогочасному студенту Українського народного університету. І хоча курінь планували використати як допоміжну військову частину для несення охоронної служби в українській столиці, частина його особового складу незабаром опинилася на фронті. Наявні джерела та науковий доробок дають можливість припустити, що таке рішення студенти ухвалили самостійно [4, с. 33].

29 (за іншими даними, 30) січня 1918 р. понад шість тисяч більшовицьких військ у супроводі артилерії та бронепотягу підійшли до невеличкої залізничної станції Крути, розташованої між Ніжином і Бахмачем на Чернігівщині, на відстані близько 150 км на схід від Києва. Вони входили до складу т. зв. Східного фронту, очолюваного колишнім підполковником царської армії М. Муравйовим, котрий відзначався надзвичайною жорстокістю. Так, на мітингу у захопленому Бахмачі, звертаючись до особового складу, він заявив: «Наше завдання – взяти Київ... багато вам довелося страждати, але вони кров'ю відповідатимуть за ваші страждання. Ми їм покажемо, дайте тільки добратися до Києва. Якщо буде потрібно, не постою ні перед чим: каменя на камені не залишу в Києві. Мешканців не жаліти, вони нас не жаліли, терпіли хазяйнування гайдамаків. Ми всіх їх перестріляємо та переріжемо. Нема чого боятися кровоспускання. Хто не з нами – той проти нас» [8, с. 48].

Для оборони Крут було, згідно з даними, наведеними у вищевказаному виступі Президента України П. Порошенка, виставлено 600 українських вояків: 40 гайдамаків, 250 стрільців і 300 юнаків, більшість яких, до речі, мала військову підготовку та брала участь у фронтових боях Першої світової війни; озброєння, за різними даними, складало 8 – 16 кулеметів та одну гармату на залізничній платформі. Безпосереднє керівництво обороною станції було покладено на командира куреня Першої Української юнацької (юнкерської) військової школи ім. Б. Хмельницького Аверкія Гончаренка, у роки Великої війни (1914 – 1917) – командира батальйону, нагородженого за бойові заслуги Хрестом Святого Георгія з мечами.

Характерно, що ще в ніч з 26 на 27 січня по прямому дроту відбулась розмова між А. Гончаренком та В. Муравйовим. Вимога останнього у наказовій формі була такою: «Приготуватись до зустрічі переможної Червоної армії, приготувати обід. Помилки юнкерів прощаю, а офіцерів все одно розстріляю». А. Гончаренко відповів, що «до зустрічі все готове» [7, с. 19]. Згідно з різними джерелами, бій, що розпочався близько дев'ятої – десятої години, продовжувався до вечора. З метою висвітлення деяких аспектів останнього процитуємо розлогий фрагмент спогадів його учасника, студента Другої Київської української гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства І. Лоського. «Наступив роковий день бою, – писав він. – З самого ранку більша частина українського війська зайняла лінію окопів, близько двадцяти чоловік залишено на станції, як прикриття. Українська лава розташувалась у такий спосіб, що праворуч від залізничного тору лягли юнаки, ліворуч – студентська сотня. На самому ж торі стояла на платформі з паротягом єдина українська гармата і коло неї невтомний Лоценко, який взяв собі на допомогу одного із студентів. Десь коло десятої рано з'явилися ворожі групи, і в той же час більшовицька артилерія почала обстріл. Обстріл був досить інтенсивний, але в рівній мірі невдалий... Натомість Лоценко стріляв досить влучно. Добре відстрілювались юнаки. Гірше було із студентською сотнею. Багато не вміло стріляти,

невелику кількість набоїв швидко вистріляно... Швидко му- сили замовкнути українські кулемети, не маючи амуніції... Командування юнаків передало по лаві наказ відступати, але десь по дорозі наказ переплутано, і студентська сотня почула, що треба наступати. В той час, коли праве крило розпочало відступ, ліве рушило вперед... Ворог скористав- ся з оголення правого крила і зайшов у тил студентській сотні. Було смертельно поранено сотника Омельченка, і це збільшило загальне безладдя. Студенти почали відступ. Ті, що були на крайньому лівому крилі, відступали, мина- ючи станцію, вже зайняту ворогом і щасливо добралися до свого ешелону, який стояв за пару кілометрів від станції. Та частина, яка була ближче до залізничного тору, відступа- ючи не знала, що станція була вже зайнята, і була оточена. Побачивши це, студенти спробували пробитися, але то вже було неможливо. Кілька з них закололи багнетами, біль- шість попала до полону» [15, с. 102 – 103]. Водночас затри- мання просування військ агресора до столиці, на думку Є. Маланюка, мало вагоме політичне значення з огляду на тогочасні мирні переговори делегації УНР з Централь- ними державами у Брест-Литовському. З цих міркувань завдання, покладене на учасників оборонного бою, «було виконано, полковника Муравйова з військом зупинено, а їх рухи на Київ були опізнені. Втрати численного ворога були немалі, але і наші були значні» [16, с. 182].

Слід врахувати і те, що продовження перебування націо- нального уряду в Києві дало можливість вірним йому вій- ськам придушити Січневе повстання, підняте місцевими більшовиками. Поразка останніх засвідчила, що встанов- лення радянської влади в Україні не було їхньою заслугою, оскільки соціалістичну революцію сюди, за словами самого В. Муравйова, війська Росії принесли – «на вістрях своїх багнетів» [4, с. 36].

Як уже вказувалося, частина студентів і гімназистів, заблукавши в темряві, потрапила до полону. «Наступного дня, коли ми від'їздили зі ст. Крути, – свідчив пізніше комісар 1-го Московського червоногвардійського загону Є. Лашдус, – потяг по дорозі зупинився за наказом Єгорова

(командувач більшовицькими військами – Л.Т.), з вагону було виведено всіх затриманих і за 300 кроків від потягу їх розстріляли розривними кулями» [8, с. 123].

Як зауважила О. Бойко, Крутянський бій був одним із перших (якщо не найпершим), де російські більшовики продемонстрували грубе порушення норм моралі та права, сваволі та нехтування життям людини, оскільки у цивілізованому світі розстріл полонених кваліфікувався як військовий злочин. Зокрема, Женевська конвенція 1907 р. гарантувала життя бранцям [1].

Проведені у березні 1918 р. на місці розстрілу розкопки показали, що було страчено 27 бранців, яких перепоховали в Аскольдовій могилі. З інших джерел стало відомо, що 7 полонених, які тоді уникли розстрілу, більшовики забрали з собою, і їх доля невідома.

Стосовно втрат, яких зазнали українські підрозділи під Крутами, то розповсюджена нині цифра 300 загиблих, на думку сучасних дослідників, не відповідає дійсності. За підрахунками деяких з них, їх загальні втрати становили до 250 вояків і 10 старшин (убиті, розстріляні, полонені, зниклі безвісти). З них найбільша частина припадає на Студентську сотню: убитих у бою – 10 – 12; розстріляних – 27; поранених – 30 – 40; полонених – 7. Перша юнацька військова школа втратила: убитих 8–10; поранених 25–30. Своєю чергою, противник втратив до 300 осіб убитими та пораненими. Значною мірою це пояснювалося тим, що він здійснював наступ на відкритому полі, де не можна було сховатися від вогню українських підрозділів [3, с. 11; 19, с. 179].

Висновки. Від початку захоплення влади внаслідок Жовтневого перевороту в Петрограді більшовицька партія, скориставшись відмовою соціалістичних лідерів Центральної Ради від творення національних збройних сил, шукала привод для війни з Україною, аби насадити у ній радянський режим. Хоча Крутянський бій, який стався через тиждень після проголошення незалежності УНР, разом з іншими боями локального значення, що відбувалися на підступах до української столиці, затримав війська агресора усього на чотири дні, він, тим не менше значною мірою,

створив уряду Республіки сприятливі можливості, вигравши час, придушити Січневе збройне повстання, розпочате місцевими більшовиками проти Центральної Ради, і вперше більш ніж за півтора століття добитися міжнародного визнання України та підписати мирний договір у Брест-Литовському.

1. *Бойко О.* Символ українського героїзму: Бій під Крутами: Факти й оцінки / О. Бойко // День. – 2008. – 2 лютого.
2. *Бойко О.* Бій під Крутами: Історія вивчення / О. Бойко // УІЖ. – 2008. – №2. – С. 43 – 54.
3. *Бойко О.* Крути. Погляд історика / О. Бойко // Крути: 29 січня 1918 р. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2007. – С. 9 – 12.
4. *Бойко О.* Бій під Крутами: Факти проти легенди / О. Бойко, С. Бутко, Р. Демченко // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр. – К.: Інститут історії України НАН України, 2008. – Вип. 3. – С. 23 – 41.
5. Виступ Президента під час Уроку Мужності для лицейств Київського військового лицейу імені Івана Богуна та курсантів вищих військових навчальних закладів з нагоди вшанування пам'яті Героїв Крут // Голос України. – 2016. – 2 лютого.
6. *Голубко В.* Армія Української Народної Республіки 1917–1918. Утворення та боротьба за державу / В. Голубко. – Львів: Кальварія, 1997. – 288 с.
7. *Гончаренко А.* Бій під Крутами / А. Гончаренко // Крути: 29 січня 1918 р. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2007. – С. 15 – 26.
8. *Гриневич В.* Слідча справа М. А. Муравйова: Документована історія / В. Гриневич, Л. Гриневич. – К., 2001. – 336 с.
9. *Грицак Я.* Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття / Я. Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 336 с.
10. *Грушевський М.* Хто такі українці і чого вони хочуть / М. Грушевський. – К.: «Знання» України, 1991. – 240 с.
11. *Дорошенко Д.* Історія України 1917–1923 рр. Т.1.: Доба Центральної Ради / Д. Дорошенко. – Ужгород, 1932. – 437 с.
12. *Ільченко І.* Чому Крути / І. Ільченко // Крути: Збірка у пам'ять Героїв Крут. – К.: Смолоскип, 2008. – С. 11–51.

13. *Ковальчук М.* Бій під Крутами: відомі й невідомі сторінки [Електронний ресурс] / М. Ковальчук // Історична правда : інтернет-вид. – 2014. – 29 січ. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/research/2014/01/29/141189>

14. *Ленін В.* Маніфест до українського народу з ультимативними вимогами до Української Ради / В. Ленін // Повне зібрання творів. Т. 35. – С. 137–139.

15. *Лоський І.* Крути / І. Лоський // Крути: Збірка у пам'ять Героїв Крут. – К.: Смолоскип, 2008. – С. 95–105.

16. *Маланюк Є.* Крути. Народина нового українця / Є. Маланюк // Крути: Збірка у пам'ять Героїв Крут. – К.: Смолоскип, 2008. – С. 178–196.

17. Президент України вшанував пам'ять Героїв Крут // Гомін України. – 2016. – 2 лютого.

18. *Сергійчук В.* Симон Петлюра / В. Сергійчук. – К.: Україна, 2004. – 444 с.

19. *Тимченко Я.* Перша українсько-більшовицька війна (грудень 1917 – березень 1918) / Я. Тимченко. – К.; Львів, 1996. – 371 с.

20. Українська Центральна Рада: документи і матеріали: у 2 т. – Т.1. – К.: Наукова думка, 1996. – 589 с.

Надійшла до редколегії 04.09.2017 р.

Рецензент: *І.З.Підкова*, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри новітньої історії України. Львівський національний університет імені Івана Франка. м. Львів.

Trofymovych Lilly

MILITARY-POLITICAL PRECONDITIONS AND CONSEQUENCES OF THE KRUTY BATTLE OF 1918

The article traces the growth of tension in the relations of the Central Council of Ukraine with the Bolshevik government. The attention was paid to the search by Bolshevik government the occasion for external aggression against the UNR in order to eliminate its independence and implant of Soviet power in Ukraine. The preparation and carrying out of a defensive battle of Kruty as a legendary episode of the Russian-Ukrainian war is shown.

Keywords: Central Council of Ukraine, Bolshevik government, UNR, Russia, Russian aggression, battle of Kruty.